

Atbilstības novērtēšanas elementi: saistītie jēdzieni, to pilnveide

Raimonda Liepiņa¹, Jānis Mazais², Inga Lapiņa³, ¹⁻³Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Veicot atbilstības novērtēšanas jomas izpēti, autori ir identificējuši atšķirīgu terminu un definīciju pielietojumu. Pētījuma mērķis ir novērtēt ar atbilstības novērtēšanu saistītos terminus un pilnveidot definīcijas, lai izveidotu vienotu terminoloģijas kopumu latviešu valodā. Analīzē ir izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes. Pētījuma noslēgumā autori ierosina vairāku terminu precizētus formulējumus un pilnveidotas definīcijas. Precizējot un pilnveidojot terminoloģijas bāzi, tiks veidota un attīstīta dažādu iesaistīto pušu izpratne par atbilstības novērtēšanas jomu.

Atslēgas vārdi: akreditācija, atbilstības novērtēšana, metroloģija, standartizācija.

I. IEVADS

Atbilstības novērtēšana ir būtisks priekšnosacījums Eiropas Savienības (ES) vienotā tirgus darbības sekmīgai nodrošināšanai. Pamatojoties uz veikto novērtējumu, produkti tiek atzīti par atbilstošiem prasībām, un tos var ievietot ES teritorijā, brīvi pārvietot tajā un nodot lietošanā patērētājiem.

Lai izprastu, izpildītu un nodrošinātu prasības par atbilstoša produkta ieviešanu tirgū, jāpārziņina ar atbilstības novērtēšanu saistītā terminoloģija un definīcijas. Sadarbībā ar nozares pārstāvjiem, autori identificējuši atšķirīgu terminu un definīciju pielietojumu praksē. Konstatēts, ka ne visiem angļu valodas terminiem tiek lietoti atbilstoši tulkojumi latviešu valodā un ka atbilstības novērtēšanas terminu definējumi dažādos literatūras avotos, normatīvajos aktos u.c. dokumentos atšķiras.

Autori uzskata, ka vienota un viennozīmīga izpratne par saistošajiem terminiem un definīcijām ir būtisks priekšnoteikums korektu un atbilstošu atbilstības novērtēšanas darbību veikšanai. Pretējā gadījumā pastāv risks, ka iesaistītās puses dažādi uztvers un interpretēs nosacījumus, kā rezultātā rīkosies neatbilstoši noteiktajām prasībām. Tas var izraisīt arī noteiktas sekas – neatbilstošu produktu ieviešanu tirgū.

Pētījuma mērķis ir novērtēt ar atbilstības novērtēšanu saistītos terminus un pilnveidot definīcijas, lai izveidotu vienotu terminoloģijas kopumu latviešu valodā.

Galvenokārt izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes, t.sk. novērtēšana, analīze un salīdzināšana, pielietojot gan indukciju, gan dedukciju.

Autoru darba rezultātā tiek pilnveidotas terminu: *atbilstība*, *novērtēšana*, *atbilstības novērtēšana*, *atbilstības novērtēšanas procedūra*, *paziņotā institūcija*, *standartizācija* un *piemērojamais standarts* definīcijas un precizēts terminu *paziņotā institūcija* un *piemērojamais standarts* tulkojums latviešu valodā, kā arī pamatots termina *mērīšanas līdzeklis* pielietojums.

Precizējot un pilnveidojot terminoloģijas bāzi, tiks veidota un attīstīta dažādu iesaistīto pušu izpratne par atbilstības

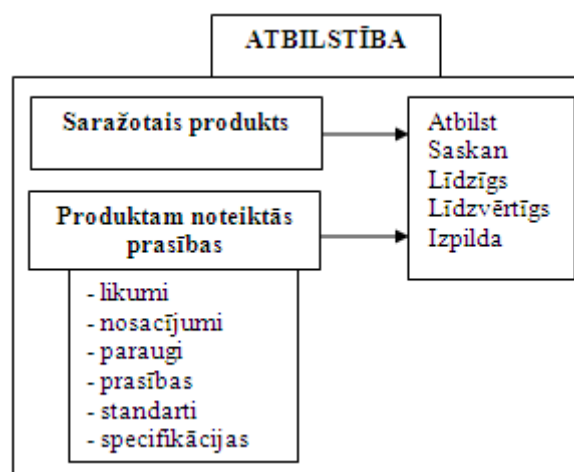
novērtēšanas jomu. Tas ir būtisks faktors savstarpējās sadarbības veicināšanā un patērētājam drošas uzņēmējdarbības vides attīstīšanā Latvijā.

II. JĒDZIENS ‘ATBILSTĪBAS NOVĒRTĒŠANA’

Lai objektīvi izvērtētu jēdzienu ‘atbilstības novērtēšana’, autori sākotnēji izvērtējuši katru no jēdzienā ietvertajiem terminiem – ‘atbilstība’ un ‘novērtēšana’ – atsevišķi.

Jēdziens ‘atbilstība’

Autori izpētīja dažādu autoru viedokļus par jēdzienu ‘atbilstība’ un ar to saistītos terminus un attēloja to kopsakarības shēmu (skat. 1.attēlu).

1.att. Ar jēdzienu ‘atbilstība’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

Izvērtējuma rezultātā secināts, ka ar jēdzienu ‘atbilstība’ pēc būtības saprot divu lielumu salīdzināšanu. Produkta gadījumā saražotais produkts tiek salīdzināts ar tam sākotnēji noteiktajām prasībām. Prasības produktam var noteikt gan valsts institūcijas, gan klienti, gan pats ražotājs. Tās var būt obligātas (noteiktas normatīvajos aktos, standartos, specifikācijās, instrukcijās u.c.) un neobligātas, t.i., rekomendējošas.

Īpašība, kas apliecina atbilstību, var izpausties kā produkta un prasību saskaņīgums, līdzīgums, līdzvērtīgums vai izpildījums. Atbilstības galvenā pazīme – vai gala rezultāts atbilst sākotnējām prasībām, nevis pakāpe, kādā atbilstība tiek konstatēta.

Lielākā daļa termina ‘atbilstība’ definīciju un apgalvojumu par to ir nekonkrēti un pielietojami vispārīgi. Piemēram, J.R.Evans un V.M.Lindsejs terminu ‘atbilstība’ skaidrojuši kā „pakāpi, kādā produkta fizikālie un izpildījuma raksturlielumi

saskan ar iepriekš noteiktiem standartiem [1]". Uzņēmējdarbības loģistikas terminu Angļu – latviešu vārdnīcā termins ‘atbilstība’ definēts šādi: „Atbilstība ir visu klientu noteikto prasību izpilde attiecībā uz izstrādājumu, procesu vai pakalpojumu [2]”. Autori uzskata, ka šie definējumi nav pielāgoti atbilstības novērtēšanas jomas specifikai un pilnībā neaptver 1.attēlā atspoguļoto kopsakarības shēmu.

Angļu – latviešu starptautiskajā biznesa vārdnīcā ietvertā definīcija: „Atbilstība – apstiprinājums (apliecinājums) par (preču, pakalpojumu u.tml.) atbilstību prasībām [3]” visprecīzāk raksturo jēdziena ‘atbilstība’ būtību kontekstā ar atbilstības novērtēšanas jomu. Tomēr autori šo definīciju uzskata par nepilnīgu, jo tā vairāk raksturo rīcību pēc atbilstības konstatācijas, kad tiek izsniegts faktiskis apliecinājums (ar to saprotot dokumentāru apstiprinājumu). Atbilstība ir fakta konstatācija, salīdzinot objektu ar tam noteiktajām prasībām. Piemēram, produktu gadījumā objekts ir sarazotais produkts un obligātās prasības tam noteiktas normatīvajos aktos.

Pētījuma par atbilstības novērtēšanu kontekstā autori ierosina skaidrot terminu ‘atbilstība’ šādi: „Atbilstība ir fakts, ka objekts (produkts, process u.c.) izpilda tam noteiktās prasības.”

Jēdziens ‘novērtēšana’

Izvērtējot jēdzienu ‘novērtēšana’, autori secina, ka novērtēšana pēc būtības ir process, kurā veicamās darbības var būt noteikšana, vērtēšana, aprēķināšana, mērīšana. Balstoties uz šo darbību rezultātiem, iespējams pieņemt lēmumu. Atbilstības novērtēšanas jomā tiek novērtēts, vai objekts atbilst vai neatbilst tam sākotnēji izvirzītajām prasībām.

Longman Dictionary of Contemporary English ietvertā definīcija: “Novērtēšana ir process, kurā tiek veikts vērtējums par personu vai situāciju, vai pašu vērtēšanu,” [5] visprecīzāk raksturo darbības, kas tiek darītas, veicot objekta atbilstības novērtēšanu. Autori uzskata, ka novērtēšanai jābūt orientētai uz noteiktu galarezultātu – lai tiktu pieņemts lēmums, un ierosina skaidrot termina ‘novērtēšana’ šādi: „Novērtēšana ir

process, kurā nosaka objekta (produkta, procesa u.c.) saskaņu ar tam noteiktajām prasībām.”

No veiktā jēdzien ‘atbilstība’ un ‘novērtēšana’ izvērtējuma izriet, ka ‘novērtēšana’ ir salīdzināšanas process, kura ietvaros novērtē objekta atbilstību konkrētām prasībām. Savukārt, ‘atbilstība’ ir fakta konstatācija par objektam noteikto prasību izpildi. Tādējādi ‘atbilstības novērtēšanas’ ietvaros tiek salīdzināts objekts ar tam noteiktajām prasībām un konstatēta to atbilstība vai neatbilstība.

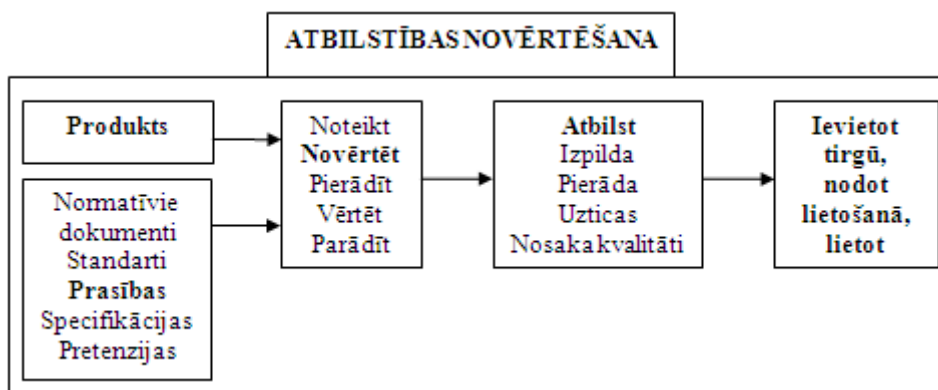
Lai vispusīgi veiktu jēdziena ‘atbilstības novērtēšana’ izvērtējumu, tika salīdzinātas dažādos literatūras avotos (vārdnīcās, grāmatās un zinātniskajās publikācijās) ietvertās definīcijas un autoru viedokļi.

Jēdzieni ‘atbilstības novērtēšana’ un ‘atbilstības novērtēšanas procedūra’

ES atbilstības novērtēšanas jomā šobrīd par noteicošo tiek uzskatīta ES normatīvajos aktos noteiktā definīcija: „Atbilstības novērtēšana ir process, kurā novērtē, vai ir ievērotas ar produktu, procesu, pakalpojumu, personu vai struktūru saistītās prasības [6]”. Šī definīcija ir balstīta uz standartā LVS EN ISO/IEC 17000: 2005 „Atbilstības novērtēšana – Vārdnīca un vispārīgie principi” ietvērto definīciju [7]. Atbilstoši minētajām definīcijām tiek uzskatīts, ka atbilstības novērtēšana ir process, kurā novērtē, vai ir izpildītas produktam noteiktās prasības.

Autori minētās un tām līdzīgās definīcijas uzskata par daļēji atbilstošām, jo tās ir ļoti vispārīgas un tajās nav konkretizēts, kādā veidā tiek veikta atbilstības novērtēšana, kā arī nav norādes par darbībām, kas seko pēc atbilstības novērtēšanas (produkta marķēšana).

Pamatojoties uz veikto jēdziena ‘atbilstības novērtēšana’ definīciju izvērtējumu, autori attēlojuši saistīto terminu kopsakarības shēmu (skat. 2.attēlu). Kopsakarības shēma veidota, secīgi grupējot terminus, kas apzīmē viena veida darbību, un izceļot tos terminus, kas visatbilstošāk atspoguļo konkrēto jēdzienu.

2.att. Ar jēdzienu ‘atbilstības novērtēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

No 2.attēlā parādītās kopsakarības shēmas autori secina, ka atbilstības novērtēšana būtībā ir darbība, process, procedūra, kurā tiek izvērtēts (salīdzināts) produkts un tā prasības. Tas tiek veikts, pielietojot atbilstības novērtēšanas procedūras.

Rezultātā tiek pieņemts lēmums par produkta atbilstību vai neatbilstību. Ja atbilstības novērtēšana tiek veikta reglamentētajā sfērā, pamatojoties uz pozitīvu atbilstības

novērtēšanas vērtējumu, produktiem tiek piestiprināts marķējums pirms ievietošanas tirgū un nodošanas lietošanā.

Prasības ir viens no galvenajiem priekšnosacījumiem atbilstības novērtēšanai. Ja nav skaidri noteiktas prasības, nav iespējams novērtēt, vai objekts (saražotais produkts) tām atbilst. Prasības var noteikt dažādi, ar atšķirīgu detalizācijas pakāpi. ES līmenī prasības tiek noteiktas tiem produktiem, kas var ietekmēt cilvēka veselību, dzīvību un vidi.

Nozīmīga atbilstības novērtēšanas sastāvdaļa ir procedūras. To apliecina arī citu autoru viedokļi. P.Druķis grāmatā „Jaunā un globālā pieeja” norādījis, ka „Atbilstības novērtēšana ir sadalīta moduļos, kas ietver noteiktu skaitu dažādu procedūru, kas pielietojamas plašam klientu lokam [8]”. G.Stravbridžs (*G.Strawbridge*) norādījis, ka „Atbilstības novērtēšana ir darbība, kas uzskatāmi pierāda, ka specifiskās prasības, kas attiecas uz produktu, procesu, sistēmu, personu vai institūciju, ir izpildītas. Tā sevī ietver tādas darbības kā kalibrēšana, testēšana, inspicēšana un sertifikācija, kā arī atbilstības novērtēšanas institūciju akreditāciju.” [9] Lai skaidrotu atbilstības novērtēšanas procesu un tajā ietvertās darbības jēdziena ‘atbilstības novērtēšana’, definīcijā jāiekļauj norāde uz veidu, kā tā tiek veikta, t.i., uz atbilstības novērtēšanas procedūru, un nepieciešams definēt, kas ir ‘atbilstības novērtēšanas procedūra’.

Kā trūkums pētījumā izvērtētajās definīcijās konstatēts, ka tajās nav norādes uz procesa galarezultātu jeb darbībām, kas tiek veiktas pēc atbilstības novērtēšanas. Atbilstības novērtēšanas rezultāts, ja konstatēta produkta atbilstība prasībām, ir apliecinājums par atbilstību (piemēram, sertifikāts) un/vai atbilstību apliecinošs marķējums. Ja konstatēts, ka produkts ir neatbilstošs, tiek izsniegts šo faktu apliecinošs dokuments. Uz atbilstības apliecinājuma esamību un nepieciešamību atbilstoši *Jaunās pieejas* un *Globālās pieejas* prasībām norādījis arī P.Druķis [8]. Nepieciešamība pēc atbilstības apliecinājuma izriet arī no ES normatīvajiem aktiem. [6]

Ievērojot identificētās nepilnības esošajās definīcijās, autori ierosina šādi pilnveidot termina ‘atbilstības novērtēšana’ definīciju: „Atbilstības novērtēšana ir process, kurā ar

atbilstības novērtēšanas procedūrām tiek novērtēta objekta (produkta, procesa u.c.) atbilstība tam noteiktajām prasībām.” „Kvalitātes terminu vārdnīcā” teikts, ka „Atbilstības novērtēšana ir jebkura darbība, kuras mērķis ir tieši vai netieši noteikt, vai izvirzītās prasības ir izpildītas”. [10] Autori nepiekrīt šajā definīcijā ietvertajai norādei uz to, ka atbilstības novērtēšana var būt jebkura darbība. Lai objektīvi novērtētu, vai produkts atbilst tam noteiktajām prasībām, atbilstības novērtēšana jāveic atbilstoši noteiktajai kārtībai (atbilstības novērtēšanas procedūrai).

Ievērojot to, ka jēdzienu ‘atbilstības novērtēšanas procedūra’ plaši lieto atbilstības novērtēšanas jomā, bet nav dots tā definējums, autori ierosina šādu definīciju: „Atbilstības novērtēšanas procedūra ir darbība, kuras ietvaros tiek novērtēta objekta (produkta, procesa u.c.) atbilstība noteiktajām prasībām un pieņemts lēmums par apliecinājuma izsniegšanu un/vai marķējuma piestiprināšanu.”

III. ATBILSTĪBAS NOVĒRTĒŠANAS PROCEDŪRAS

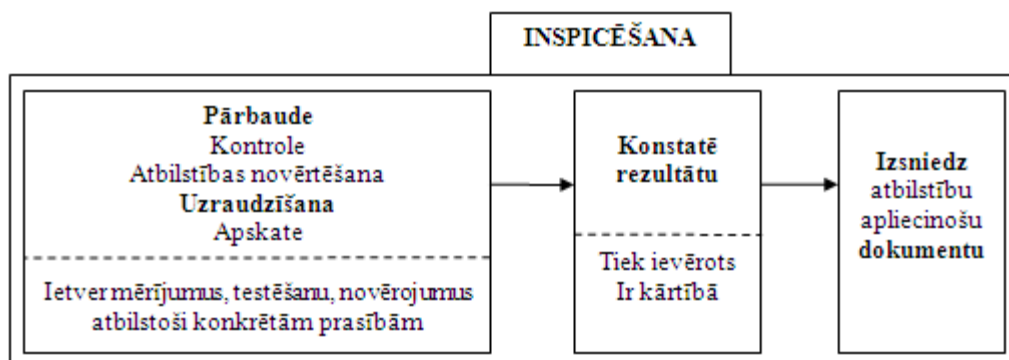
Atbilstoši *Vecajai pieejai* un *Jaunajai pieejai* atbilstības novērtēšanas apliecināšana produktiem atšķiras. *Vecās pieejas* gadījumā noteiktas konkrētas piemērojamas atbilstības novērtēšanas procedūras (piemēram, sertifikācija, inspicēšana). *Jaunās pieejas* gadījumā ražotājs pats var izvēlēties, kuru no piemērojamajām atbilstības novērtēšanas procedūrām – moduļiem vai moduļu kombinācijām – pielietot.

a. Atbilstības novērtēšanas procedūras atbilstoši *Vecajai pieejai*

Jēdziens ‘inspicēšana’

Produktu inspicēšanu sāka veikt, lai nodrošinātu produkcijas kontroli ražošanas procesā un novērstu neatbilstošu produktu ievietošanu tirgū un nodošanu lietošanā. Tādējādi var uzskatīt, ka tieši ar inspicēšanu aizsākusies atbilstības novērtēšana.

Pamatojoties uz jēdziena ‘inspicēšana’ izvērtējumu, autori attēlojuši ar to saistīto terminu kopsakarības shēmu (skat. 3.attēlu).

3.att. Ar jēdzienu ‘inspicēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

Pēc būtības inspicēšanas procedūra ir kontrole, kuras laikā tiek konstatēts, vai faktiskā situācija atbilst plānotajai. Tādējādi inspicēšanu var uzskatīt par fakta konstatāciju, kuras galarezultātā apstiprinās vai neapstiprinās objekta faktiskā

atbilstība noteiktajām prasībām. Līdz ar to inspicēšanu var uzskatīt par novērtēšanas/uzraudzības procedūru.

Inspicēšanas rezultāta pieņemšanai un tā ticamības nodrošināšanai reizēm tiek izmantotas atbalsta procedūras

(piemēram, testēšana) un palīgdarbības (piemēram, audits). To apliecina arī iepriekš minētā „Kvalitātes terminu vārdnīcā” ietvertā definīcija [10].

Autori secina, ka jēdziena ‘inspicēšana’ definējumi ir ļoti vispārīgi un sevī neietver visus inspicēšanas procesa posmus. Piemēram, Biznesa leksikas skaidrojošajā vārdnīcā noteiktā definīcija „Inspicēšana – pārbaude, kontrole, inspekcija” [11] ļoti vispārīgi raksturo veicamo darbību mērķi. „Kvalitātes terminu vārdnīcā” ietverta šāda definīcija: „Inspicēšana - atbilstības novērtēšana, izmantojot novērojumus un spriedumus, papildinot tos ar piemērotiem mērījumiem, testēšanu vai novērtēšanu.” [10] Šajā definīcijā ir ietverts skaidrojums, kuras metodes var izmantot atbilstības novērtēšanā, bet nav norādīts – precīzi kādā veidā tiek veiktas inspicēšanas darbības. *Macmillan English dictionary for advanced learners* ietvertā definīcija raksturo veicamās darbības un ir nepilnīga attiecībā uz pielietotajām metodēm un atbalsta jeb palīgprocedūrām inspicēšanas rezultāta ticamības nodrošināšanai – „Inspicēšana: 1. oficiāls process, lai pārbaudītu, ka lietas ir atbilstošā stāvoklī, vai ka cilvēki dara to, kas tiem būtu jādara; 2. darbība, kuras ietvaros kaut ko veic uzmanīgi, nolūkā kontrolēt, vai to veic apmierinoši.” [4]

Par atbilstošāko definīciju, kas salīdzinoši vispusīgāk raksturo jēdzienu ‘inspicēšana’, autori uzskata likumā „Par atbilstības novērtēšanu” noteikto: „Inspicēšana – produkta projektēšanas stadiju, produkta, procesa vai pakalpojuma pārbaude un tā atbilstības noteikšana konkrēti izvirzītām vai vispārīgām prasībām, pamatojoties uz profesionālu spriedumu”. [4] Definīcija aptver gan inspicēšanas veikšanas veidu, gan norāda uz to, ka, pieņemot galīgo lēmumu, nepieciešams ievērot arī veiktās atbalsta procedūras un palīgdarbības, kas nodrošina pamatotu lēmumu pieņemšanu.

Jēdziens ‘sertificēšana’

Daļa sabiedrības uzskata, ka atbilstības novērtēšana ir sertificēšana. Šāds uzskats veidojies vēsturiski, jo atbilstības novērtēšanas sistēmas izveides sākumposmā daudzās valstīs, tostarp arī Latvijā, kā obligāta tika noteikta visu reglamentētai jomai pakļauto produktu sertificēšana. To apstiprina arī

M.Rurānes grāmatā „Ražošana” minētais: „Parasti valstīs, kurās notiek pāreja uz ekonomiku, kas balstīta uz tirgus attiecībām, pārejas periodā tiek ieviesta sertifikācija. Tā tiek izmantota līdz konkrētu normu pieņemšanai, lai apliecinātu kvalitātes atbilstību.” [13]

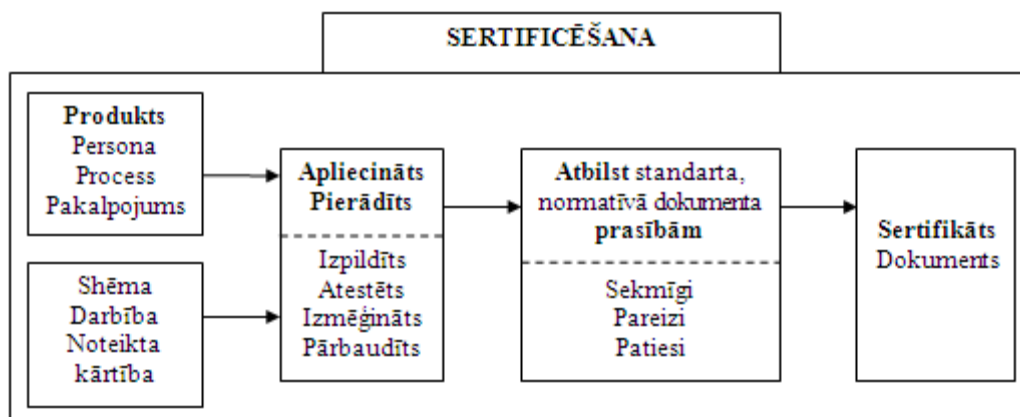
Longman Dictionary of Contemporary English noteiktā definīcija „Sertificēšana ir process, kura ietvaros kādam vai kaut kam tiek izsniegts oficiāls dokuments, kas apliecina, ka tam ir atļauts veikt konkrētu darbu, ka kaut kas ir labas kvalitātes u.c. [5]” norāda uz atbilstības apliecinājuma – izsniegtā sertifikāta – nozīmīgumu.

„Biznesa leksikas skaidrojošā vārdnīcā” ietvertā definīcija „Sertificēšana – atestēšana, atestācija – shēma, pēc kuras tiek izsniegti dokumenti, kas apliecina kādas personas, tehniskas ierīces vai rūpnieciska procesa atbilstību standartiem,” [11] norāda uz to, ka sertificēšana ir secīgs darbību kopums, kas orientēts uz noteikta objekta atbilstības apliecināšanu.

Lai nodrošinātu sertificēšanas ietvaros veiktā atbilstības izvērtējuma objektivitāti, būtiski, lai novērtējumu veiktu neatkarīga trešā puse, kā tas norādīts A.Klausa grāmatā „Zinības vadītājam”: „Sertificēšana – no ražotāja un patērētāja neatkarīgas trešās puses darbība, ar noteiktu ticamību apliecinot, ka attiecīgais produkts, process vai pakalpojums atbilst noteiktam standartam vai citam normatīvajam dokumentam.” [14]

Dažos no autoru apgalvojumiem, tostarp arī M.Rurānes grāmatā „Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana” ietvertajā apgalvojumā „Sertificēšana apliecina, ka produkcija ir izmēģināta vai pārbaudīta pietiekami kvalitatīvi,” [15] norādīta nepārprotama sertificēšanas un kvalitātes saistība - nosakot, ka sertificētie produkti ir kvalitatīvi. Autori vēlas uzsvērt, ka sertificēšana apliecina objekta atbilstību tam izvirzītajām prasībām. Produktu par kvalitatīvu var uzskatīt vienīgi gadījumā, ja noteikts, ka ar produkta kvalitāti tiek saprasta tā atbilstība tam noteiktajām prasībām.

Izvērtējot jēdziena ‘sertificēšana’ dažādās definīcijas, autori izveidoja ar to saistīto terminu kopsakarības shēmu (skat. 4.attēlu).

4.att. Ar jēdzienu ‘sertificēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

No 4.attēlā parādītās kopsakarības shēmas autori secina, ka sertificēšana ir plaši pielietota atbilstības novērtēšanas

procedūra un tās objekts var būt gan produkts, gan persona, gan process, gan pakalpojums u.c. Tas ir process, kurā

neatkarīga trešā puse pārbauda, vai produkts izpilda tam noteiktās prasības, vai personai ir nepieciešamā kompetence veikt konkrētas darbības, vai izveidota kvalitātes vadības sistēma uzņēmumā u.c. Par apliecinājumu atbilstībai tiek izsniegts sertifikāts.

Autori uzskata, ka sertificēšanas procesu visatbilstošāk raksturo likumā „Par atbilstības novērtēšanu” noteiktā definīcija: „Sertificēšana — neatkarīgas trešās personas darbība, apliecinot, ka attiecīgais produkts, process, pakalpojums vai persona atbilst normatīvajā aktā vai standartā noteiktajām prasībām,” [12] jo tā raksturo galvenās procesa iezīmes: objektu, iesaistītās puses un procesa mērķi.

Salīdzinot dažādās definīcijas, secināts, ka Latvijas autori (A.Klauss un M.Rurāne) saviem termina ‘sertifikācija’ skaidrojumiem par pamatu izmantojuši šo definīciju. Autori uzskata, ka pārējās izvērtētās jēdziena ‘sertificēšana’ definīcijas pilnībā neraksturo visu sertificēšanas procesu, jo

tajās kā galvenā tiek akcentēta sertifikāta izsniegšanu, nevis sertificēšanas process un tā mērķis.

Jēdziens ‘kalibrēšana’

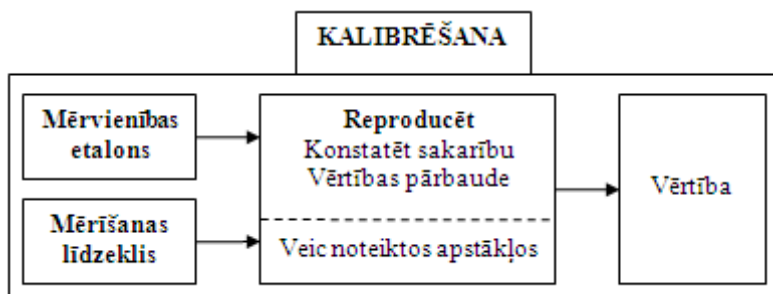
Izvērtējot jēdziena ‘kalibrēšana’ definīcijas, autori secina, ka kalibrēšanas darbības iedalāmas divos veidos:

1) process, lai novērtētu konkrētā mērīšanas līdzekļa vai etalona precizitāti [10, 12, 16, 17];

2) process, lai ieregulētu ierīci tā, lai tā noteiktos apstākļos darbotos atbilstoši prasībām [4, 5].

Jēdzienu ‘kalibrēšana’ galvenokārt pielieto metroloģijas jomā, lai nodrošinātu veikto mērījumu ticamību, noteiktos apstākļos reproducējot konkrēto mērvienības etalonu. Otrā veida definīcija raksturo ierīces pārbaudi pirms tās pielietošanas, nepieciešamības gadījumā ierīces uzstādījumos veicot noteiktas korekcijas, kas pilnībā neatbilst ar jēdzienu ‘atbilstības novērtēšana’ apzīmēto darbību kopumam.

Autori identificējuši ar jēdzienu ‘kalibrēšana’ saistītos terminus un attēlojuši to kopsakarības shēmu (skat. 5.attēlu).

5.att. Ar jēdzienu ‘kalibrēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

Kopsakarības shēma apstiprina, ka atbilstības novērtēšanā tiek pielietota pirmā veida definīcija, kas orientēta uz mērījumu vienotības nodrošināšanu, lai atbilstības novērtēšanas darbību rezultāti būtu ticami un precīzi.

Autori uzskata, ka visatbilstošāk faktiskajam izpildījumam kalibrēšanas procedūru raksturo normatīvajos aktos ietvertās termina ‘kalibrēšana’ definīcijas. Tās salīdzinot konstatēts, ka likumā „Par atbilstības novērtēšanu” ietverts precīzāks kalibrēšanas darbības definējums: „Kalibrēšana – operācija, kuras gaitā noteiktos apstākļos konstatē sakarību starp mērīšanas līdzekļu vai mērīšanas sistēmas uzrādīto lielumu

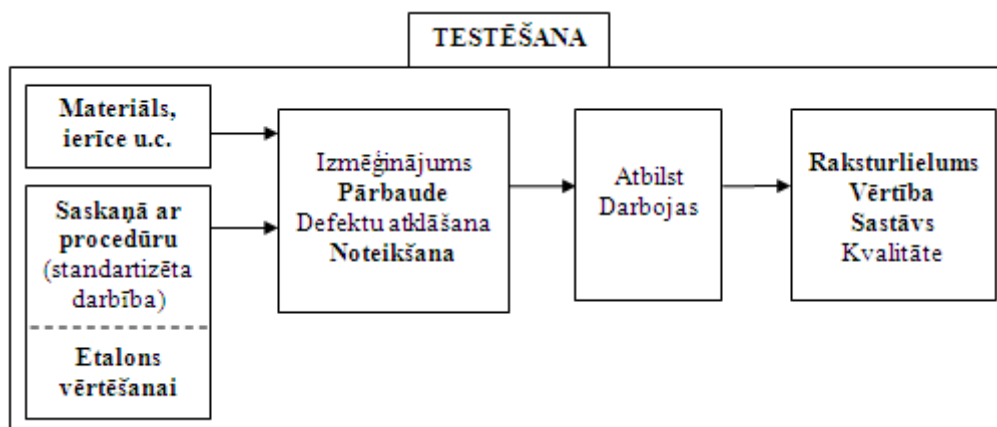
vērtībām, materiālā mēra vai references materiāla vērtībām un no atbilstošā mērvienības etalona reproducētām vērtībām.”

[12] Lai nodrošinātu vienotu izpratni, identiski šādu termina ‘kalibrēšana’ definējumu būtu nepieciešams ietvert arī citos Latvijas Republikas normatīvajos aktos.

Jēdziens ‘testēšana’

Līdzīgi kā par jēdzienu ‘kalibrēšana’, arī par jēdzienu ‘testēšana’ ir dažāda izpratne.

Ar jēdzienu ‘testēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēmu skatīt 6.attēlā.

6.att. Ar jēdzienu ‘testēšana’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

Sabiedrības izpratnē jēdziens ‘testēšana’ galvenokārt saistās ar izmēģinājumu veikšanu produkta projektēšanas stadijā vai konkrētas ierīces darbības spējas pārbaudi. [4] Šajā rakstā izvērtēts cita jēdziena ‘testēšana’ izpratne - process, kurā tiek iegūts konkrēta objekta rezultāts, izteikts noteiktās vērtībās.

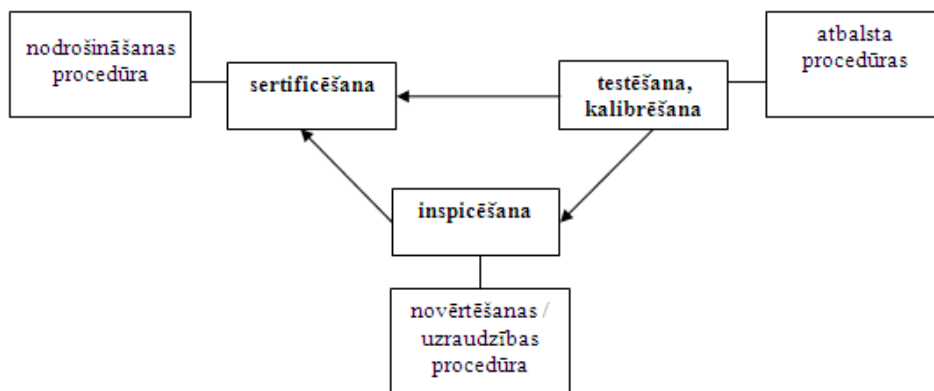
No kopsakarības shēmas (6.attēlā) redzams, ka galvenais priekšnoteikums testēšanas veikšanai ir standartizēta procedūra. Atbilstoši tai tiek veiktas testēšanas darbības, tādējādi nodrošinot testēšanas rezultātu objektivitāti un salīdzināmību. Testēšanas ietvaros tiek veikta konkrēta objekta pārbaude un identificēti konkrēti raksturlielumi (vērtības), kas raksturo objekta faktisko stāvokli un sastāvu.

Autori uzskata, ka visprecīzāk šai kopsakarības shēmai atbilst definējums, kas noteikts likumā „Par atbilstības novērtēšanu”: „Testēšana – atbilstības novērtēšanas objekta viena vai vairāku raksturlielumu noteikšana saskaņā ar procedūru.” [4] Salīdzinot ar citām definīcijām, šajā definīcijā veicamās testēšanas darbības nav konkrēti minētas, līdz ar to netiek ierobežots testēšanas veids. Turklāt tajā minēta arī norāde uz testēšanas procedūru, kas ir būtisks priekšnoteikums

testēšanas veikšanai, kā arī skaidrots, ka vienas testēšanas ietvaros vienlaicīgi iespējams noteikt vienu vai vairākus raksturlielumus.

Sertificēšanā un inspicēšanā tiek vērtēta objekta (produkta, personas, procesa u.c.) atbilstība prasībām. Certificēšanā tiek veikta objekta detalizēta izvērtēšana atbilstoši prasībām vai projektam, ko var uzskatīt par nodrošināšanas procedūru. Savukārt inspicēšanā tiek konstatēta atbilstība vai neatbilstība izvirzītajām prasībām un to var uzskatīt par novērtēšanas/uzraudzības procedūru. Certificēšana un inspicēšana ir procedūras, kas pilnībā atbilst ar jēdzienu ‘atbilstības novērtēšana’ definētajam darbību kopumam.

Testēšanas un kalibrēšanas rezultātā tiek iegūts konkrēts raksturlielums (vērtība), ko var izmantot certificēšanā vai inspicēšanā. Testēšanas un kalibrēšanas rezultātā netiek pieņemts lēmums par produkta atbilstību tam izvirzītajām prasībām. Līdz ar to testēšana un kalibrēšana nav uzskatāmas par atbilstības novērtēšanas procedūrām. Tās ir atbilstības novērtēšanas atbalsta procedūras jeb palīgprocedūras (skat. 7.attēlu).

7.att. Vecās pieejas atbilstības novērtēšanas procedūru savstarpējā kopsakarības shēma.

Izvērtējot *Vecās pieejas* atbilstības novērtēšanas procedūru jēdzienu definīcijas, autori secina, ka tās ir atbilstošas faktiski veicamajām darbībām, un tādēļ nav nepieciešams tās pilnveidot.

b. Atbilstības novērtēšanas procedūras atbilstoši Jaunajai pieejai

Jaunajā pieejā atbilstības novērtēšanas procedūras sauc par moduļiem. Visas atbilstības novērtēšanas darbības tiek iedalītas astoņos pamatmoduļos. Lielākajai daļai no tiem noteikti apakšmoduļi [6], tādējādi specificējot konkrēto atbilstības novērtēšanas procedūru.

Jaunās pieejas atbilstības novērtēšanas procedūru - moduļu skaidrojums [6, autori]:

A modulis – iekšējā produkcijas kontrole (*internal production control*) – attiecas uz iekšējo projektēšanas un ražošanas kontroli. Atbilstības novērtēšanas institūcijas daļība nav nepieciešama, izņemot gadījumus, kad nepieciešama specifisku testu veikšana un ražotnes laboratorijai nav attiecīgas kompetences veikt šādus testus.

B modulis – EK tipa novērtēšana (*EC type examination*) – attiecas uz projektēšanas procesu. Lai nodrošinātu produkta atbilstību, papildus ražošanas stadijā jāveic viens no šādiem

moduļiem (C, D, E vai F). Šī moduļa veikšanai tiek piesaistītas atbilstības novērtēšanas institūcijas.

C modulis – tipa novērtēšana (*conformity of type*) – attiecas uz ražošanas procesu un nodrošina pierādījumus tipa novērtēšanai.

D modulis – ražošanas kvalitātes nodrošināšana (*production quality assurance*) – attiecas uz ražošanas procesu. Atbilstības novērtēšanas institūcija jāpiesaista ražotāja atbilstības sertifikācijas veikšanai, kas var ietvert ražošanu, gala pārbaudi vai produktu testēšanu.

E modulis – produkta kvalitātes nodrošināšana (*product quality assurance*) – attiecas uz ražošanas procesu. Atbilstības novērtēšanas institūcija jāpiesaista ražotāja atbilstības sertifikācijas veikšanai, kas sevī ietver beigu pārbaudi un produktu testēšanu.

F modulis – produkta verificācija (*product verification*) – attiecas uz ražošanas procesu. Nodrošina tipa novērtēšanas apliecināšanu. Atbilstības novērtēšanas procedūru veikšanai nepieciešams piesaistīt atbilstības novērtēšanas institūciju.

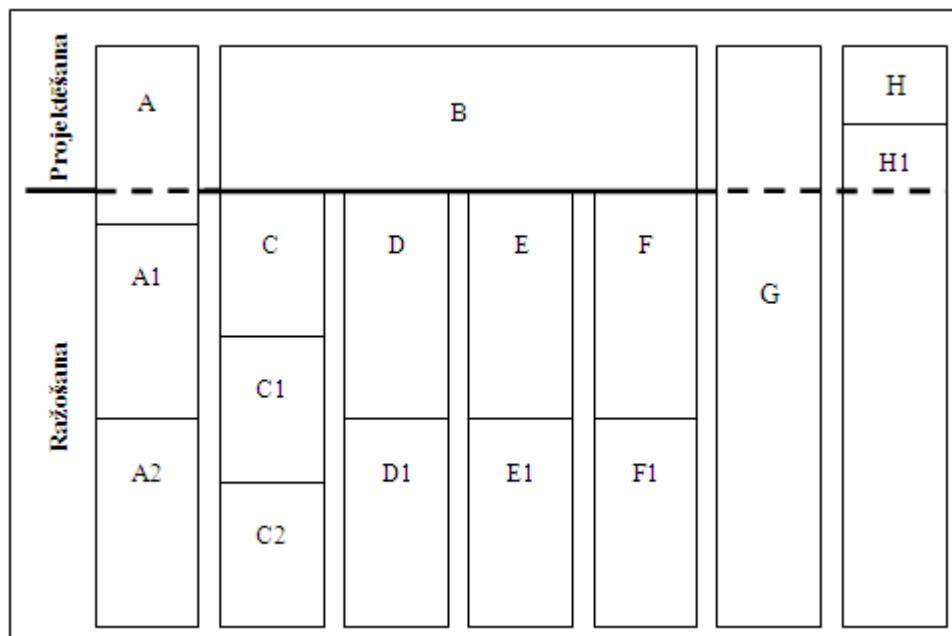
G modulis – vienības verificēšana (*unit verification*) – attiecas gan uz projektēšanu, gan ražošanas procesa kontroli. Atbilstības novērtēšanas institūcijai jāveic katra produkta

testēšana, pamatojoties uz to, var tikt izsniegts atbilstības sertifikāts.

H modulis – pilna kvalitātes nodrošināšana (*full quality assurance*) – attiecas gan uz projektēšanu, gan ražošanas procesa kontroli. Atbilstības novērtēšanas institūcija jāpiesaista ražotāja kvalitātes sistēmas sertifikācijas veikšanai,

kas sevī ietver projektēšanas, ražošanas, gala pārbaudi un produktu testēšanu.

Ar *Jaunās pieejas* atbilstības novērtēšanas procedūru – moduļu savstarpējo saikni un savstarpējo sakarību autori piedāvā iepazīties 8.attēlā.

8.att. *Jaunās pieejas* atbilstības novērtēšanas procedūru - moduļu saikne un savstarpējā sakarība [6].

Atbilstības novērtēšanas moduļi tiek iedalīti pēc dažādiem kritērijiem: kādā posmā – projektēšanas un/vai ražošanas – atbilstības novērtēšana tiek veikta; kas veic atbilstības novērtēšanas darbības; kāda veida darbības tiek veiktas, lai nodrošinātu produktu atbilstību: iekšējā kontrole, verificēšana vai ieviesta kvalitātes vadības sistēma.

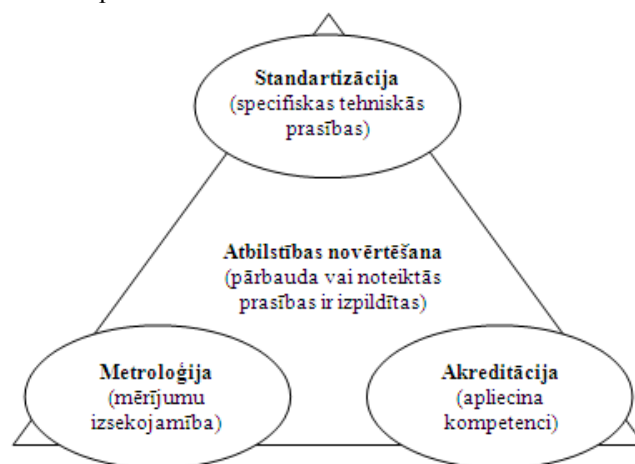
Atbilstoši *Jaunajai pieejai* ražotājs var izvēlēties, kādā veidā apliecināt produkta atbilstību (kuru no atbilstības novērtēšanas moduļiem izmantot). Tas vienlaikus gan atvieglo ražotāja darbību, jo ražotājs pats var izvēlēties piemērotāko moduli, gan sarežģīt – jo tam jābūt pietiekamām zināšanām par atbilstības novērtēšanas jomu, lai spētu izvērtēt, kurš no moduļiem ir atbilstošāks konkrētu produktu ražošanai.

Izvērtējot ar *Jaunās pieejas* atbilstības novērtēšanas procedūrām – moduļiem saistīto informāciju, autori secina, ka nav nepieciešams izstrādāt katram konkrētam modulim noteiktu definīciju, jo katrā modulī ietvertas atšķirīgas specifiskas atbilstības novērtēšanas darbības. Lai to izprastu visas moduļa nodrošināšanā iesaistītās puses, nepieciešams paplašināts darbību skaidrojums. Lakoniska izteiksme definīcijas veidā nebūtu pieļaujama.

IV. ATBILSTĪBAS NOVĒRTĒŠANAS ELEMENTI

Atbilstības novērtēšana ir cieši saistīta ar tādiem elementiem kā akreditācija, standartizācija un metroloģija. Lai nodrošinātu atbilstības novērtēšanas veicēju kompetenci, tiek veikta atbilstības novērtēšanas institūciju akreditācija. Lai novērtētu produktu atbilstību prasībām, nepieciešams, lai tiem

sākotnēji būtu noteiktas būtiskās un tehniskās prasības, kas bieži vien tiek ietvertas standartos. Savukārt, lai nodrošinātu rezultātu ticamību, nepieciešams nodrošināt mērījumu izsekojamību. Ar atbilstības novērtēšanas elementiem autori piedāvā iepazīties 9.attēlā.

9.att. Atbilstības novērtēšanas elementi [18].

Autori uzskata, ka mūsdienās viens no sekmīgas uzņēmējdarbības priekšnosacījumiem globālajā tirgū ir spēja apzināties atbilstības novērtēšanas elementu nozīmīgumu un izmantot to sniegtās iespējas (piemēram, iesaistīties standartu izstrādē, produktu ražošanā ievērojot starptautisko standartu prasības, izvēlēties izdevīgāko no atbilstības novērtēšanas

moduļiem, piesaistīt paziņotās institūcijas atbilstības novērtēšanas darbību veikšanai u.c.).

a. Akreditācija

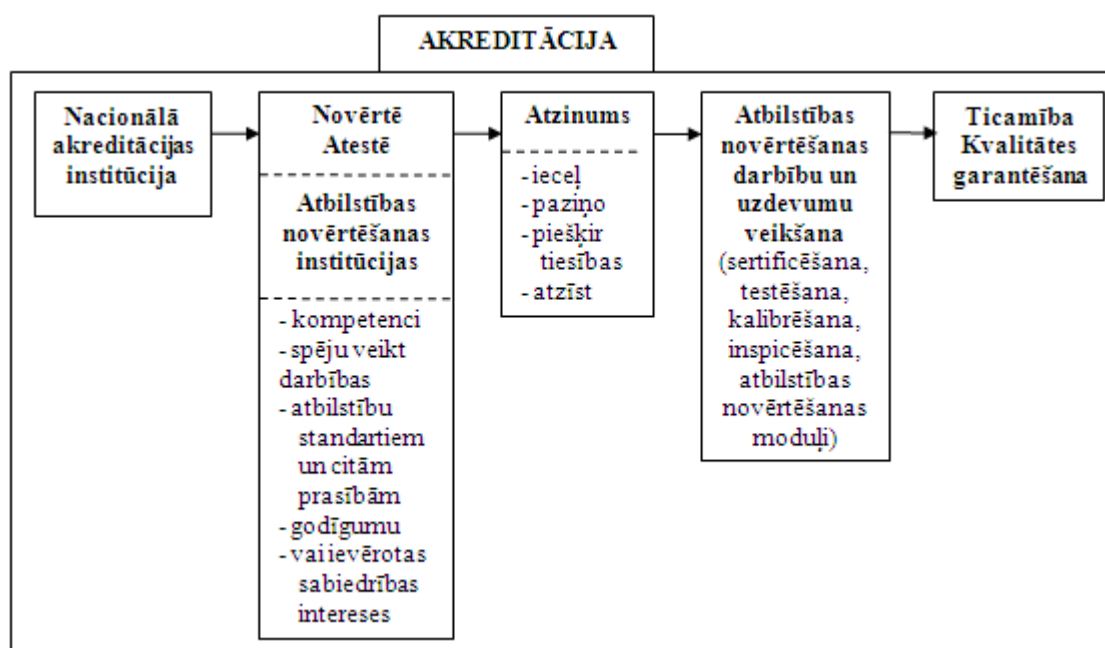
Vārds ‘akreditācija’ cēlies no franču valodas vārda ‘*accréditer*’, kas sākotnēji nozīmēja sūtņa vai vēstnieka iecelšanu amatā. Šodien jēdziens ‘akreditācija’ tiek lietots daudz plašāk, un tas attiecas uz fiziskas vai juridiskas personas pilnvarošanu, tiesību piešķiršanu tai vai to veikto darbību kvalitātes garantēšanu. [19]

Jēdzienu ‘akreditācija’ raksturo dažādas definīcijas. Piemēram, „Ilustrētajā svešvārdu vārdnīcā” norādīts, ka „Akreditācija ir oficiāla laboratorijas, sertificēšanas vai inspicēšanas institūcijas atzīšana, nosakot tās kompetenci konkrētu uzdevumu veikšanai”. [20] Tādējādi akcentējot objektu, kas tiek akreditēts, un pieļaujot iespēju, ka var tikt

akreditētas dažādas atbilstības novērtēšanas institūcijas. Uz akreditācijas kā veikto darbību ticamības katalizatoru norādījis A.Zuckermans: „Akreditācija ir domāta, lai piešķirtu ticamību sertificēšanas vai testēšanas praksei.” [21]

Vispusīgāk jēdziens ‘akreditācija’ noteikts standartā LVS EN ISO/IEC 17000: 2005 „Atbilstības novērtēšana –Vārdnīca un vispārīgie principi”, nedaudz plašāk aprakstot arī pašu atzīšanas procedūru: „Akreditācija ir trešās puses atzīšana, kas saistīta ar atbilstības novērtēšanas institūciju formālo paziņošanu, lai parādītu tās kompetenci veikt specifiskus atbilstības novērtēšanas uzdevumus.” [7]

Izvērtējot dažādos literatūras avotos ietvertās jēdziena ‘akreditācija’ definīcijas, autori attēloja ar šo jēdzienu saistīto terminu kopsakarības shēmu (skat. 10.attēlu).

10.att. Ar jēdzienu ‘akreditācija’ saistīto terminu kopsakarības shēma.

No kopsakarības shēmas secināts, ka atbilstības novērtēšanas jomā akreditācija ir process, kurā novērtē institūcijas kompetenci, spēju veikt konkrētas darbības, ievērot prasības, demonstrēt godīgumu, personāla zināšanas un prasmes. Pozitīva novērtējuma rezultātā tiek izsniegts atzinums – akreditācijas apliecība. Ar tā izsniegšanas brīdi atbilstības novērtēšanas institūcijai tiek piešķirtas tiesības veikt konkrētas atbilstības novērtēšanas procedūras noteiktā jomā. Akreditācijas procesā veiktais atbilstības novērtēšanas institūcijas kompetences novērtējums ir pamats produktu kvalitātes nodrošināšanai (garantēšanai) un institūcijas veikto atbilstības novērtēšanas rezultātu ticamībai. Tas vienlaikus ir priekšnoteikums savstarpējai atzīšanai.

Lai nodrošinātu vienlīdzīgu akreditācijas principu ievērošanu visā ES, 2008.gadā pieņemta regula Nr.765/2008 [22] par akreditāciju un tirgus uzraudzību, kas nosaka galvenos principus akreditācijas sistēmas organizācijai ES dalībvalstīs nacionālā līmenī. Regulā ietverta termina

‘akreditācija’ definīcija, kas līdzīgā redakcijā pārņemta likumā „Par atbilstības novērtēšanu”: „Akreditācija – nacionālās akreditācijas institūcijas veikta atestācija par atbilstības novērtēšanas institūcijas kompetenci un spēju veikt specifiskas atbilstības novērtēšanas darbības.” [12] Līdz ar vienotas likumdošanas un terminoloģijas pieņemšanu ES, tiek pilnveidota izpratne par akreditācijas procesu un veicināta vienotas terminoloģijas pielietošana. Īstenojot vispusīgu un objektīvu akreditāciju, iespējams nodrošināt savstarpējo atzīšanu gan atbilstības novērtēšanas institūcijām, to veiktajām darbībām, pieņemtajiem lēmumiem un izsniegtajiem rezultātiem, gan dažādās dalībvalstīs ražotajiem produktiem.

Latvijā akreditācija ir priekšnoteikums atbilstības novērtēšanas institūciju darbībai reglamentētajā jomā, kā arī nereti kompetences apliecināšanai akreditācija tiek izmantota arī nereglamentētajā jomā.

Atbilstības novērtēšanas procedūras dalībvalstīs nacionālā līmenī veic atzītas atbilstības novērtēšanas institūcijas.

Priekšnoteikums to darbībai ir atbilstība prasībām un/vai kompetences apliecināšana akreditējoties, kas ne visās dalībvalstīs un ne visās jomās ir obligāts kritērijs. Ja atbilstības novērtēšanas institūcija vēlas sniegt savus pakalpojumus reglamentētajā sfērā citās ES dalībvalstīs, tai jāiegūst paziņotās institūcijas statuss.

Vienlaikus autori vēlas norādīt uz šī termina neviennozīmīgo tulkojumu latviešu valodā. Angļu valodas termins *'notified body'* latviešu valodā tiek tulkots gan kā *'notificētā institūcija'*, gan kā *'paziņotā institūcija'*.

Lai izvērtētu termina latviskojumu atbilstoši tajā ietvertu darbību kopumam, autori izvērtēja jēdzienu *'paziņotā institūcija'* un ar to saistīto terminu (*'notifikācija'*, *'notificēt'*, *'paziņot'*) definīcijas. Terminam *'notify'* ir vairāki tulkojumi: *paziņot*, *notificēt*, *informēt* un *darīt zināmu*. Vārds *'notificēt'* veidojies no franču valodas vārda *'notification'*, kas savukārt cēlies no latīņu valodas vārda *'notificare'* un nozīmē *'darīt zināmu'*. Ar jēdzienu *'notificēt'* apzīmē darbību, kad tiek nosūtīts kādas valsts oficiāls rakstisks paziņojums citai valstij par savu nostāju kādā jautājumā. Šāds termina skaidrojums pilnībā atbilst procedūrai, kas saistīta ar atbilstības novērtēšanas institūciju paziņošanu Eiropas Komisijai un citām dalībvalstīm, lai tās iegūtu paziņotās institūcijas statusu. Līdz ar to paziņošanas procedūra (darbība) latviešu valodā atbilstoši būtu apzīmējama ar terminu *'notifikācija'*.

Atbilstoši veiktajam izvērtējumam, autori uzskata, ka visatbilstošākais jēdziena *'notified body'* tulkojums latviešu valodā ir *'paziņotā institūcija'*, jo galvenais notificēšanas darbības mērķis ir paziņot par konkrētās atbilstības novērtēšanas institūcijas kompetenci darboties konkrētā jomā ES.

Nemot vērā, ka terminam *'paziņotā institūcija'* nav noteiktas definīcijas, tikai informatīvas to apzīmējošas vārdkopas, autori ierosina sekojošu definīciju: *'Paziņotā institūcija ir akreditēta atbilstības novērtēšanas institūcija, par kuras kompetenci darboties noteiktā jomā atbildīgā institūcija informējusi Eiropas Komisiju.'* Definīcijā autori skaidrojuši notifikācijas procesu, kā arī vienlaikus ietvēruši norādi, ka akreditācijai jābūt kā obligātam kritērijam paziņotajām institūcijām, jo vienīgi akreditācijas procesā ir iespējams objektīvi un vispusīgi nodrošināt atbilstības novērtēšanas institūcijas novērtēšanu atbilstoši prasībām un nodrošināt tās atzīšanu starptautiskā līmenī.

b. Standartizācija

Standartizācija paredz vienotu noteikumu un normu piemērošanu visiem tirgus dalībniekiem, t.sk. ražotājiem. Ar standartizācijas palīdzību uzņēmumos tiek noteikti un izmantoti vienoti noteikumi un normas, kuru uzdevums ir nodrošināt ekonomiju un ražošanas procesa darbību [13]. Standartizācijas process veicinājis arī savstarpējo atzīšanu valstu starpā, kas savukārt veicinājis starptautisko tirdzniecību.

Jēdzienu *'standartizācija'* raksturo dažādas definīcijas. Piemēram, „Ilustrētajā svešvārdu vārdnīcā” teikts, ka „Standartizācija: 1. standartu izstrādāšana; 2. izejvielu, pusfabrikātu, gatavu ražojumu reglamentēšana (liela

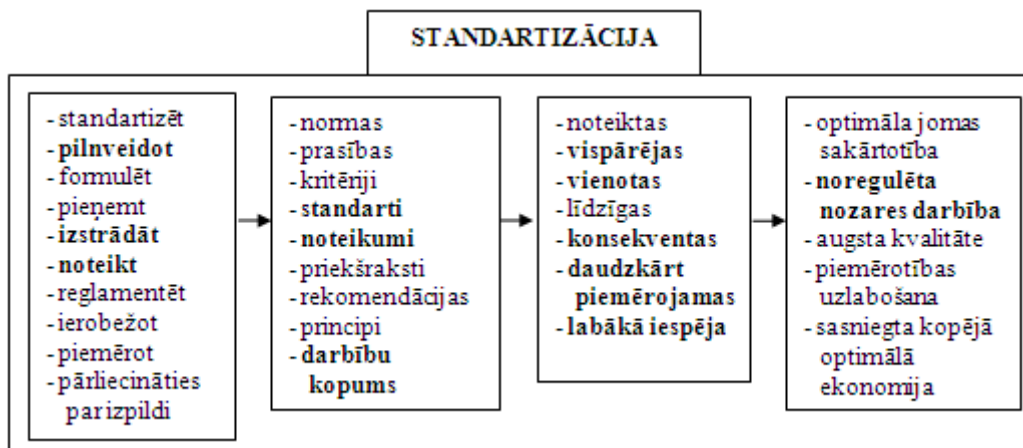
uzņēmuma, visas valsts vai starptautiskā mērogā); 3. ražojumu vai citu objektu daudzveidības ierobežošana līdz vienam vai dažiem tipveida paraugiem.” [20], tādējādi aprakstot dažādus standartizācijas veidus un dažādus standartizācijas galarezultātus. Tas ietverts arī „Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīcā” noteiktajā definīcijā: „Standartizācija ir noteikumu, normu u.tml. izstrādāšana tādu uzdevumu risināšanai, kas attiecīgā nozarē atkārtojas.” [16] M.Rostovska norādījusi, ka „Standartizācija ir preču un pakalpojumu kvalitātes kritēriju izstrādāšana un noteikšana,” [23] kas raksturo standartizācijas un kvalitātes saistību, pie nosacījuma, ka ar kvalitāti tiek saprasta produkta atbilstība tam noteiktajām prasībām. Līdzīgu definīciju sniegusi arī M.Rurāne [13].

„Standartizācijas likumā” noteikta šāda definīcija: „Standartizācija ir darbību kopums, kuru mērķis ir noteikt vispārīgus un daudzkārt piemērojamus principus esošo vai perspektīvo uzdevumu risināšanai, lai tādējādi radītu nosacījumus optimālai sakārtoībai noteiktā jomā.” [24] Autori uzskata, ka minētā definīcija nav pietiekami vispārīga un orientēta uz galveno mērķi – standartu izstrādi. Iegūtais rezultāts – optimāla sakārtoība noteiktā jomā ir neviennozīmīgs un grūti realizējams. Turklāt standartizācijas darbības veicamas secīgi un mērķtiecīgi, iesaistot visas ieinteresētās puses, jo tikai tādā veidā iespējams izstrādāt labāko risinājumu konkrētā jomā.

Par visatbilstošāko uzskatāma N.Kozlovska un A.Vinogradova piedāvātā definīcija: „Standartizācija ir noteikumu pieņemšana un lietošana, piedaloties visām ieinteresētajām pusēm, lai noregulētu noteiktas nozares darbību, kā arī lai sasniegtu kopēju optimālu ekonomiju, ievērojot ekspluatācijas noteikumus un drošības prasības.” [25] Tajā ietverts visvairāk identificēto standartizācijas procesa elementu, tomēr definējums īsti neatbilst mūsdienu izpratnei par standartizācijas procesu. Līdz ar to autori identificējuši nepieciešamību pilnveidot esošo termina *'standartizācija'* definīciju un piedāvā šādu: „Standartizācija ir process, kurā iesaistītās puses nosaka prasības un kārtību, kas ir labākā iespēja, lai noregulētu noteiktas jomas darbību.”

Standartizācija sevī ietver informāciju gan no pagātnes, gan no tagadnes, gan attiecināmu uz nākotni. Pamatojoties uz pieredzi pagātnē, tiek izdarīti secinājumi un identificēta nepieciešamība pilnveidoties. Tagadnē tiek konstatēta nepieciešamība pieņemt vienotas prasības vai pilnveidot esošās, un meklēti risinājumi, kā to sasniegt. Standartizācijas rezultāts galvenokārt orientēts uz nākotni, lai saražotais produkts būtu ilgtspējīgs, ražošanas procesā tiktu pielietotas modernas tehnoloģijas, konkrētā joma tiktu optimāli sakārta un noregulēta nozares darbība, produkta kvalitāte un piemērotība lietošanai uzlabotos, tiktu sasniegta kopēja optimālā ekonomija. Tādēļ būtiski standartizācijas procesā iesaistīt visas puses (gan valstiskās, gan nevalstiskās organizācijas, kā arī produkta ražotājus, patērētājus, atbilstības novērtēšanas institūcijas u.c.).

Ar standartizācijas procesa organizēšanu un standartu pieņemšanu nacionālā līmenī nodarbojas nacionālās standartizācijas institūcijas.

11.att. Ar jēdzienu 'standartizācija' saistīto terminu kopsakarības shēma.

Autori izvērtējuši ar jēdzienu 'standartizācija' saistītās definīcijas un attēlojuši tajās lietoto terminu kopsakarības shēmu (skat. 11.attēlu).

Secināts, ka standartizācijas procesā ietilpst dažādas darbības, kuru rezultātā tiek panākta pušu vienošanās par prasībām produktam. Izstrādātajam dokumentam (standartam) jābūt daudzkārt piemērojamam, noteiktam, vispārējam, vienotam, konsekventam, tātad optimālākajam no risinājumiem konkrētajā vidē.

Standartu pieņemšanas process daļēji ir līdzīgs normatīvo aktu pieņemšanas procesam. Standartus gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī izstrādā iesaistītās puses uz kopējas vienošanās jeb konsensus pamata. „Konsensus nozīmē, ka visas iesaistītās puses standarta tekstu atzīst par pieņemamu un jebkādas domstarpības tiek atrisinātas pirms standarta teksta galīgās apstiprināšanas.” [26] Lai starptautiskie standarti būtu saistoši nacionālā līmenī, tie tiek adaptēti nacionālo standartu statusā.

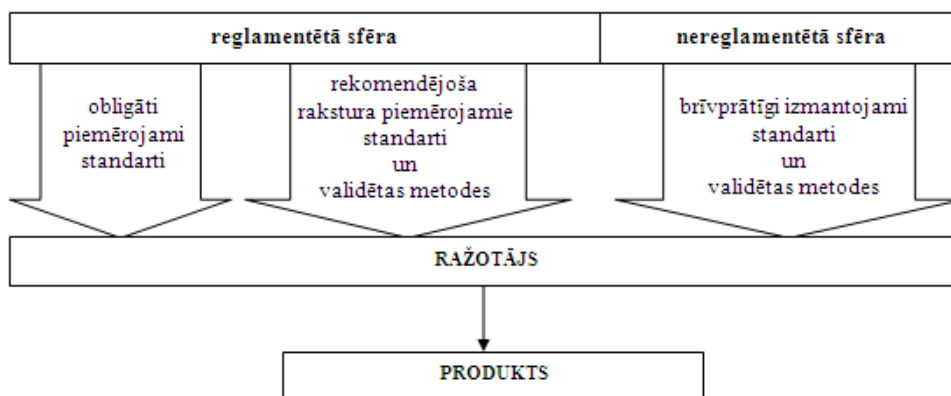
Autori izvērtējuši dažādas termina 'standarts' definīcijas. „Standartizācijas likumā” ietverta ļoti vispusīga definīcija: „Standarts ir attiecīgas institūcijas apstiprināts dokuments, kurš izstrādāts, pamatojoties uz kopēju vienošanos, ietver vispārīgus un daudzkārt piemērojamus noteikumus, norādījumus vai dažādu veidu darbību vai to rezultātu raksturojumu un kura mērķis ir optimāli sakārtot noteiktu

jomu.” [24] 80. gadu sākumā N.Kozlovska un A.Vinogradova apgalvojums [25] bija atbilstošs, ar jūtamu uzsvāru uz standartizāciju kā obligātu normu. Latvijas autori (A.Klauss u.c.) saviem definējumiem [14] par pamatu ņēmuši šo definīciju.

Jēdzienu 'standarts' vispusīgi raksturo S.R.Vilsona viedoklis: „Standarts ir dokuments, ko apstiprinājusi atzīta institūcija, kura iesaka brīvprātīgus noteikumus un vadlīnijas, kas aptver produktu, procesu vai metožu raksturojumus.” [27] Šis viedoklis ietver būtiskus standartizācijas procesa elementus: kas ir standarts, kas apstiprina standartu, kādā veidā piemērojams standarts un kādas normas tajā ietvertas.

Balstoties uz termina 'standarts' definīciju izvērtējumu, autori piedāvā pilnveidot esošo definīciju šādā redakcijā: „Standarts ir dokuments, kas ietver terminoloģiju, prasības un darbības nosacījumus un ko apstiprina atbildīgā institūcija, ar mērķi veicināt noteiktas jomas attīstību.” Autori pilnveidojuši esošo definīciju, uzsverot, ka standartā ietvertās informācijas kopuma nozīmīgākās daļas ir termini, prasības un darbību nosacījumi, kā arī noteikts standarta pieņemšanas mērķis, uzskatot, ka ar jomas sakārtošanu vien nepietiek, nepieciešams veicināt arī jomas attīstību.

Ar standartu pielietošanu un atšķirībām to reglamentācijā autori piedāvā iepazīties 12.attēlā.

12.att. Standartu pielietošana.

Nozīmīgs solis standartu veicināšanā bija ES lēmums par *Jauno pieeju*, kas noteica, ka normatīvie akti satur tikai būtiskās prasības, tehniskās prasības ietverot piemērojamos standartos.

Jautājums, kas saistīts ar produktiem izvirzīto prasību detalizācijas pakāpi un tehnoloģisko risinājumu harmonizāciju, risināšanai novirzīts starptautiskajām standartizācijas organizācijām. *Jaunās pieejas* būtisko prasību nodrošināšanai tiek ieteikti piemērojamie standarti. Ražotājam tie nav jāpiemēro obligāti. Viņa uzdevums ir nodrošināt produkta atbilstību būtiskajām prasībām, un veidu, kā to nodrošināt, viņš var izvēlēties pats.

Līdz ar *Jaunās pieejas* spēkā stāšanos un ievērojot tās būtisko atšķirību standartizācijas jomā no *Vecās pieejas*, izpratne par piemērojamo standartu piemērošanu ražošanas un atbilstības novērtēšanas procesā mūsdienās ir nedaudz apgrūtināta, jo uzņēmēju un sabiedrības vidū aizvien pastāv viedoklis, ka standarti ir obligāti.

Tādējādi ar *Jaunās pieejas* pieņemšanu tika ieviests jauns termins '*harmonized standard*'. Latviešu valodā nav noteikts vienots šī termina tulkojums un definējums, līdz ar to izpratne par to un tā pielietojumu atšķiras. Latviski šo terminu tulko dažādi: 'piemērojamais standarts', 'saskaņotais standarts' un 'harmonizētais standarts'. Lai piedāvātu termina korektu un atbilstošu tulkojumu latviešu valodā un tā definīciju, autori izvērtēja šī jēdziena definīcijas, kas vairāk uzskatāmas kā informatīvs materiāls par tēmu. Rezultātā autori secina, ka angļu valodas terminam '*harmonized standard*' atbilstošākais tulkojums latviešu valodā ir 'piemērojamais standarts'. Šāds risinājums piedāvāts, jo šie standarti netiek harmonizēti vai saskaņoti, bet tiek piedāvāta iespēja tos piemērot (pielietot) normatīvajos aktos noteikto būtisko prasību izpildes nodrošināšanai.

Autori ierosina šādu termina 'piemērojamais standarts' definīciju: „Piemērojamais standarts ir nacionālais standarts vai adaptēts starptautiskais standarts, ko var brīvprātīgi piemērot būtisko prasību izpildei konkrētā jomā un par kuru

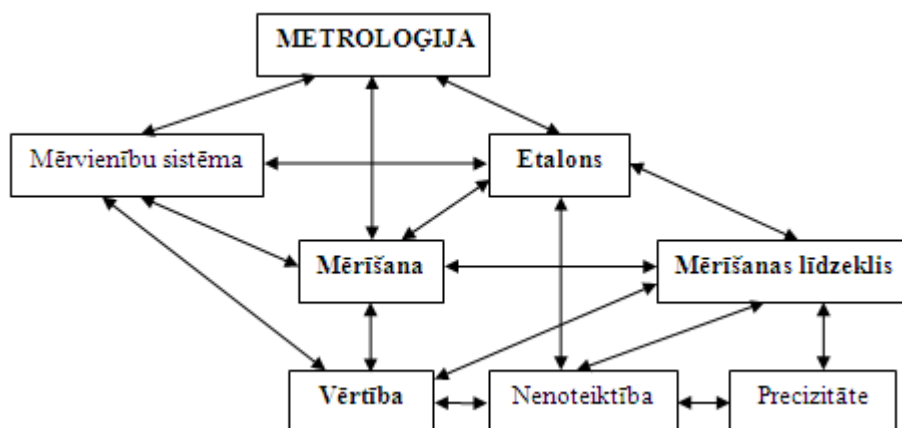
noteiktā kārtībā attiecīgās institūcijas informē sabiedrību.” Šī definīcija ir daudz lakoniskāka nekā ES normatīvajos aktos ietvertā un piemērota atbilstoši Latvijas situācijai standartizācijas jomā, vienlaikus akcentējot brīvprātības principa ievērošanu šo standartu piemērošanā. Autori uzskata, ka šo definīciju nepieciešams ietvert „Standartizācijas likumā”. Normatīvajos aktos nepieciešams noteikt arī kārtību, kādā institūcijas informē sabiedrību par piemērojamajiem standartiem konkrētās jomās.

c. Metroloģija

Metroloģija sevī ietver gan teorētiskos, gan praktiskos mērīšanas aspektus. Balstoties uz veiktajiem mērījumiem, iespējams novērtēt konkrētu produktu atbilstību tiem izvirzītajām prasībām. Mērījumi ir vitāli nepieciešami, lai izvērtētu produktu atbilstību tiem izvirzītajām prasībām, lai kontrolētu, vai process notiek atbilstoši plānotajam, lai novērtētu sasniegtos rezultātus, lai izvērtētu tālākās pilnveides iespējas un plānotu jaunus produktus vai pilnveidotu esošos u.c.

Jēdzienam 'metroloģija' ir vairākas definīcijas. Piemēram, P.J.Pots norādījis, ka metroloģija ir zinātne par mērījumiem un to piemērošanu dažādās jomās [28]. K.D.Somers, S.C.Čapels un M.Košeks uzskata, ka metroloģija ir zinātne par mērījumiem, kas atzarojusies gan no eksperimentālās, gan teorētiskās noteiktības katrā nenoteiktības līmenī jebkurā zinātnes un tehnoloģijas nozarē [29]. Katrā no minētajām definīcijām raksturota metroloģija salīdzinoši šaurā veidā. Autori uzskata, ka visprecīzāk terminu 'metroloģija' raksturo plašāk izmantotā un vienkāršākā definīcija, ko noteicis Starptautiskais reglamentētās metroloģijas birojs (*Bureau International de Metrologie Legale*) – „Metroloģija ir zinātne par mērīšanu” [30]. Definīcijā lakoniski ietverta termina būtība – metroloģija ir viss, kas saistīts ar mērījumiem.

Balstoties uz dažādos literatūras avotos ietverto definīciju un apgalvojumu izvērtējumu, autori attēlojuši ar jēdzienu 'metroloģija' saistīto terminu kopumu (skat. 13. attēlu).

13.att. Ar jēdzienu 'metroloģija' saistīto terminu kopsakarības shēma.

No šo terminu kopuma autori secina, ka, lai izteiktu mērījumu vērtības, sabiedrība tās saprastu un mērījumu rezultātus varētu starptautiski atzīt, nepieciešama vienota

mērvienību sistēma ar noteiktām mērvienībām un fizikālajām kopsakarībām. Lai nodrošinātu mērījumu ticamību, to izsekojamību un varētu pārliecināties par mērījumu precizitāti,

nepieciešams veikt mērīšanas līdzekļu un darba etalonu salīdzināšanu ar augstāka līmeņa etaloniem.

P.Krosbijs norādījis, ka mērīšana visbiežāk tiek definēta kā references etalona vai parauga lietošana, to salīdzinot ar citu etalonu [31].

Veicot mērījumu, tiek iegūta konkrēta vērtība. Tomēr iegūtais lielums nav viennozīmīgs, jo, ņemot vērā etalona vai mērīšanas līdzekļa precizitāti, iegūtajai vērtībai iespējama nenoteiktība. Precīzāki mērījumi iespējami dažāda veida mērījumu veikšanai. Daļa sabiedrības uzskata, ka precīzāki mērījumi vienmēr nodrošinās labāku produktu. Praksē tas tā ir ne vienmēr. Mērījumu precizitāte ir nozīmīga arī tirdzniecībā, jo, pamatojoties uz veiktajiem mērījumiem, tiek aprēķināta maksa par produktu. Tādēļ ir ļoti būtiski, lai mērījumi būtu precīzi un uzticami.

Vienlaikus autori vēlas norādīt uz problēmu, kas nereti saistīta ar termina *'measuring instrument'* tulkojumu latviešu valodā. Praksē konstatēts, ka šis termins latviešu valodā tiek tulkots dažādi: mērīšanas līdzeklis, mērlīdzeklis, mērinstruments, mērīšanas instruments, mēriekārta. Visbiežāk tiek lietoti divi termina tulkojumi latviešu valodā: 'mērīšanas līdzeklis' un 'mērinstruments'.

Sākotnēji tika lietots termins 'mērīšanas līdzeklis', kura definīcija noteikta ar likumu „Par mērījumu vienotību”: „Mērīšanas līdzeklis ir ierīce, kura paredzēta mērījumu veikšanai patstāvīgi vai kopā ar papildu ierīcēm.” [17] Diskusijas par termina 'mērinstruments' izmantošanu aktualizējās 2006.gadā, kad spēkā stājās ES normatīvais akts, kura nosaukums angļu valodā bija – *'Directive on measuring instruments'*. Tajā ietvertā definīcija ir ļoti vispārīga: „Mērinstruments ir jebkura ierīce vai sistēma, kuras mērfunkcija ir minēta 1. un 3. Pantā.” [32]

Lai noteiktu piemērotāko termina tulkojumu, nepieciešams salīdzināt terminus 'līdzeklis' un 'instruments'. Tos salīdzinot, autori secina, ka jēdziens 'līdzeklis' ir salīdzinoši plašāks un tas sevī ietvert terminu 'instruments'. Izvērtējot šo abu terminu pielietojumu, konstatēts, ka termins 'līdzeklis' tiek lietots saistībā ar mērījumu veikšanu. Līdz ar to loģisks secinājums, ka arī turpmāk jālieto termins 'mērīšanas līdzeklis'. Autori uzskata, ka nozari koordinējošo un uzraugošo institūciju pārstāvjiem vajadzētu pievērst vairāk uzmanības korektai terminoloģijas lietošanai un veicināt termina 'mērīšanas līdzeklis' korektu lietojumu.

V. SECINĀJUMI

Viena no problēmām atbilstības novērtēšanas jomā ir saistīta ar zinātniskās literatūras trūkumu. Jomas profesionāļi galvenokārt vadās no normatīvajos aktos, standartos un starptautisko organizāciju vadlīnijās noteiktajiem terminu definējumiem. Tādēļ autori uzskata, ka nepieciešams nopietni strādāt pie pētījumiem un publikācijām latviešu valodā atbilstības novērtēšanas jomā, lai veicinātu uzņēmēju un sabiedrības izpratni, kā arī vienotas un korektas terminoloģijas lietošanu.

Precīzs jēdzienu tulkojums un definējums latviešu valodā ir priekšnosacījums sekmīgai uzņēmējdarbībai un attīstībai starp Latvijas uzņēmumiem. Tulkojumam jābūt pārdomātam,

atbilstošam jomas specifikai un lietošanas mērķim. Definīcijām jābūt tādām, lai nepārprotami varētu saprast ar jēdzienu apzīmēto darbību kopumu. Izpratnes trūkums var netiešā veidā ietekmēt produktu, jo projektēšanas un ražošanas stadijā var netikt ņemti vērā visi iespējamie produkta kvalitāti ietekmējošie aspekti. Īpaši nozīmīgi tas ir situācijā, kad tiek novērtēta produkta atbilstība tam izvirzītajām prasībām.

Autori izvērtēja ar atbilstības novērtēšanu saistītos jēdzienus, to definīcijas un saistītos apgalvojumus, lai nepieciešamības gadījumā piedāvātu jaunas definīcijas vai pilnveidotu esošās, izveidojot vienotu un saskaņotu jēdzienu kopumu, kas atbilstu mūsdienu izpratnei par atbilstības novērtēšanu.

Pētījuma rezultātā secināts, ka nepieciešams pilnveidot terminu 'atbilstība', 'novērtēšana' un 'atbilstības novērtēšana' definīcijas atbilstoši mūsdienu izpratnei par atbilstības novērtēšanu:

- Atbilstība ir fakts, ka objekts (produkts u.c.) izpilda tam noteiktās prasības;
- Novērtēšana ir process, kurā nosaka objekta (produkta u.c.) saskaņu ar tam noteiktajām prasībām;
- Atbilstības novērtēšana ir process, kurā ar atbilstības novērtēšanas procedūrām tiek novērtēta objekta (produkta, procesa u.c.) atbilstība tam noteiktajām prasībām.

Mainoties atbilstības novērtēšanas principiem no *Vecās pieejas* uz *Jauno pieeju*, mainījās arī atbilstības novērtēšanas ietvaros veicamās darbības – procedūras. Autori konstatējuši, ka ikdienā plaši lietotajam terminam 'atbilstības novērtēšanas procedūra' nav definīcijas. Līdz ar to piedāvājuši šādu definīciju: „Atbilstības novērtēšanas procedūra ir darbība, kuras ietvaros tiek novērtēta objekta (produkta, procesa u.c.) atbilstība noteiktajām prasībām un pieņemts lēmums par apliecinājuma izsniegšanu un/vai marķējuma piestiprināšanu.”

Secināts, ka termini, definīcijas un apgalvojumi, kas raksturo atbilstības novērtēšanas procedūras (inspicēšanu, sertificēšanu, kalibrēšanu un testēšanu) pilnībā atbilst termina 'atbilstības novērtēšana' definējumam. Lai veicinātu pareizu sabiedrības izpratni par atbilstības novērtēšanas procedūrām, to savstarpējo sakarību un mijiedarbību, autori noskaidrojuši savstarpējo kopsakarību starp dažādām atbilstības novērtēšanas procedūrām, vienlaikus precizējot, kāda veida procedūra ir katra no tām:

- sertificēšana ir nodrošināšanas procedūra;
- inspicēšana ir novērtēšanas/uzraudzības procedūra;
- kalibrēšana un testēšana ir atbalsta procedūras.

Pēc autoru domām, nav lietderīgi noteikt definīciju katram no *Jaunās pieejas* atbilstības novērtēšanas moduļiem. Tie ir pietiekami sarežģīti, lai noteiktu plašāku skaidrojumu, neaprobežojoties tikai ar definīciju.

Veicot atbilstības novērtēšanas elementu un ar to saistīto jēdzienu izvērtējumu, autori konstatēja, ka dažiem no jēdzieniem nav noteikts vienots tulkojums latviešu valodā.

Latviešu valodā atbilstošākais termina tulkojums būtu 'paziņotā institūcija' (*'notified body'*). Un autori ierosina šādu definīciju: „Paziņotā institūcija ir akreditēta atbilstības novērtēšanas institūcija, par kuras kompetenci darboties

noteiktā jomā atbildīgā institūcija informējusi Eiropas Komisiju.” Darbība, kuras rezultātā atbilstības novērtēšanas institūcijas tiek paziņotas Eiropas Komisijai un citām dalībvalstīm, lai tās atzītu par paziņotajām institūcijām, korekti būtu saucama par ‘notifikāciju’.

Izvērtējot jautājumus, kas saistīti ar standartizāciju un šī termina definīcijas, autori secināja, ka esošās definīcijas ir nepilnīgas un pilnībā neraksturo mūsdienīgu standartizācijas procesu, kā rezultātā piedāvāta pilnveidota termina ‘standartizācija’ definīcija: „Standartizācija ir process, kurā iesaistītās puses nosaka prasības un kārtību, kas ir labākā iespēja, lai noregulētu noteiktas jomas darbību.”

Pētījuma rezultātā autori konstatējuši, ka termina *harmonized Standard* atbilstošākais tulkojums latviešu valodā būtu ‘piemērojamais standarts’, kuram piedāvāta arī definīcija: „Piemērojamais standarts ir nacionālais standarts vai adaptēts starptautiskais standarts, ko var brīvprātīgi piemērot būtisko prasību izpildei konkrētā jomā un par kuru noteiktā kārtībā attiecīgās institūcijas informē sabiedrību.”

Veicot terminu un to definīciju izvērtējumu metroloģijas jomā, autori secina, ka arī turpmāk lietojams termins ‘mērīšanas līdzeklis’ (*‘measuring instrument’*) un nav pamata to mainīt ar citu terminu.

Autori uzskata, ka atbilstoši veiktajam pētījumam un sniegtajiem priekšlikumiem nepieciešams precizēt nacionālos normatīvos aktus. Nozari koordinējošo un uzraugošo institūciju pārstāvjiem jāpievērš vairāk uzmanības un jāveicina korekta terminoloģijas lietošana.

LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] J.R. Evans, W.M. Lindsay, *The Management and Control of Quality*. Third edition. New York: West Publishing company, 1996. pp.767.
- [2] *Uzņēmējdarbības loģistikas terminu angļu – latviešu vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 168.lpp.
- [3] *English – Latvian dictionary of international business*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006. pp.704.
- [4] *Macmillan English dictionary for advanced learners*. Second edition. International student edition. Macmillan, 2007. pp.1747.
- [5] *Longman Dictionary of Contemporary English. The living dictionary*. Longman, 2003. pp.1949.
- [6] *Eiropas Parlamenta un Padomes lēmums Nr.768/2008/EK 2008.gada 9.jūlijs par produktu tirdzniecības vienotu sistēmu un ar ko atceļ Padomes lēmumu Nr.93/456/EK [tiešsaiste]*. [skatīts 10.09.2012.]. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0082:012:8:LV:PDF>
- [7] LVS EN ISO/IEC 17000: 2005 *Atbilstības novērtēšana – Vārdnīca un vispārīgie principi*
- [8] Druķis P. *Jaunā un globālā pieeja*. Rīga: SIA „Personāla sertifikācijas institūts”, 2003. 85.lpp.
- [9] Strawbridge G. What is conformity assessment ? *ISO Bulletin*, 2002. October, pp.3.
- [10] *Kvalitātes terminu vārdnīca*. Rīga: KIF „Biznesa komplekss”, 2003. 63.lpp.
- [11] *Biznesa leksikas skaidrojošā vārdnīca. Angļu – latviešu*, Rīga: Avots, 2003. 1084.lpp.
- [12] *Likums “Par atbilstības novērtēšanu” [tiešsaiste]*. Rīga: Saeima [skatīts 15.11.2012.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=63836>.
- [13] M. Rurāne, *Ražošana*. Rīga: Turības mācību centrs, 1998. 122.lpp.
- [14] A. Klauss, *Zinības vadītājam*. Rīga: Preses nams, 2002. 560.lpp.
- [15] M. Rurāne, *Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002. 330.lpp.
- [16] *Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca*. Rīga: Telia Latvija, Norden AB, 2001. 754.lpp.
- [17] *Likums “Par mērījumu vienotību” [tiešsaiste]*. Rīga: Saeima [skatīts 29.10.2012.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=42562>.
- [18] R. Liepiņa, I. Lapiņa, J. Mazais, Role of Conformity Assessment in Global Market. In: *Conference Practice and Research in Private and Public Sector – 2012*. Vilnius, Lithuania, April 26-27, 2012. Proceedings. pp.453.-461.
- [19] J. Miķelsons, I. Goba, *Akreditācija*. Rīga: SIA “Personāla sertifikācijas institūts”, 2004. 42.lpp.
- [20] *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005. 891.lpp.
- [21] A. Zuckerman. EU trends could prove costly to Americans business, *Quality Progress*, 1998, January. pp.49.
- [22] *Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.765/2008 2008.gada 9.jūlijs ar ko nosaka akreditācijas un tirgus uzraudzības prasības attiecībā uz produktu tirdzniecību un atceļ regulu (EEK) Nr.339/93 [tiešsaiste]*. [skatīts 29.09.2012.]. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0030:004:7:LV:PDF>
- [23] M. Rostovska, *Nepārtikas preču zinība*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003. 234.lpp.
- [24] *Standartizācijas likums [tiešsaiste]*. Rīga: Saeima [skatīts 10.10.2012.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50425>
- [25] N. Kozlovskis, A. Vinogradovs, *Standartizācijas pamati, pielāides, sēžas un tehniskie mērījumi*. Rīga: Zvaigzne, 1982. 400.lpp.
- [26] D.R. Arter, The Standards Development Process. *Quality Progress*, 1999, July, pp.65.-69.
- [27] S.R. Wilson, The Impact of Standards on Industrial Development and Trade. *Quality Progress*, 1999, July, pp.71.-75.
- [28] P.J. Potts, Glossary of Analytical and Metrological Terms from the International Vocabulary of Metrology (2008). *Geostandards and Geoanalytical Research*, 2012, pp.1.-16.
- [29] K.D. Sommer, Chappel, S.C., Kochsiek, M. Calibration and verification: Two procedures having comparable objectives and results. *OIML Bulletin*, 2001, XLII (1), pp.5.-12.
- [30] *Vocabulary of Terms in Legal Metrology OIML*. Paris: Bureau International de Metrologie Legale International, 2000. pp.28.
- [31] P. Crosby, *Quality Improvement through defect prevention. The individual's role*. Florida: Philip Crosby Associates Inc., 1985, pp.231.
- [32] *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/22/EK 2004.gada 31.marts par mērinstrumentiem [tiešsaiste]*. [skatīts 20.12.2012.]. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0022:2:0070101:LV:PDF>

Raimonda Liepiņa, Mg.oec., Lecturer of Riga Technical University, Faculty of Engineering Economics and Management, the Department of Quality Technologies. Almost 10 year experience as Head of Conformity Assessment Coordination Division in the Internal Market Department of the Ministry of Economics of the Republic of Latvia. Area of research interests: quality management, conformity assessment, among them standardization, accreditation, metrology and approaches of technical harmonisation. Raimonda.Liepina@rtu.lv

Jānis Mazais, Dr.sc.ing., Professor at Riga Technical University, Faculty of Engineering Economics and Management, the Department of Quality Technologies. More than 30 years working at Riga Technical University in different scientific and academic positions. Ten year experience working with the United Nations Development Programme in capacity of Operations Manager. Area of research interests: Quality and Process Management and Improvement. Janis.Mazais@rtu.lv

Inga Lapiņa, Dr.oec., Associate Professor, working at Faculty of Engineering Economics and Management of Riga Technical University since 1997. In 2011 she joined the Institute for Quality Engineering at Riga Technical University as an Acting Head of the Department of Quality Technology. Area of research interests: quality management, business ethics and corporate social responsibility, macroeconomics and development of human capital. Working as an expert of Evaluation Commission at Higher Education Quality Evaluation Centre in Latvia. Inga.Lapina@rtu.lv

Raimonda Liepiņa, Jānis Mazais, Inga Lapiņa. The Components of Conformity Assessment: Related Concepts, their Improvement

The purpose of the research is to evaluate terms and improve definitions related to conformity assessment for development of a unified totality of terminology in this field in Latvian language. In order to make analysis, different qualitative research methods, including assessment, analysis and comparison were used by applying inductive and deductive methodologies. As the main sources for research were used books, publications, national and international laws and regulations, standards and other binding documents applicable to the field of conformity assessment. The terms and definitions related to conformity assessment and its components (accreditation, certification and metrology) are evaluated with a purpose to improve the current definitions or to suggest the new ones, thus developing unified and coordinated totality of the terms which corresponds to contemporary understanding of conformity assessment. One reason of the conformity assessment related problems is insufficient number of scientific publications in Latvian. On the basis of assessment of the terms the authors proposed updated translation of the terms 'notified body' and 'harmonized standard', as well as, substantiated application of the term 'measuring instrument' in Latvian. As a result of the research the authors worked out proposals for improvement of definitions in Latvian for the terms 'conformity', 'assessment', 'conformity assessment' and 'standardization' and developed new definitions for the terms 'conformity assessment procedure', 'notified body' and 'harmonized standard'. In order to facilitate proper understanding by all involved parties about conformity assessment procedures an explanation of the essence for each procedure is developed. The results of the research will facilitate better comprehension about placement of goods into the market, thus diminishing a possibility to place into the market and to use unsafe goods.

Раймонда Лиепиня, Янис Мазайс, Инга Лапиня. Элементы оценки соответствия: связанные понятия, их совершенствование

Цель исследования – дать оценку существующим терминам в области оценки соответствия и совершенствовать их дефиниции для создания единой совокупности терминов на латышском языке. Используются качественные методы исследования, в том числе оценивание, анализ и сопоставление, применяя индуктивный и дедуктивный методы. В качестве источников информации исследования использованы книги и научные публикации, международные и национальные нормативные акты, стандарты и другие соответствующие документы, относящиеся к области оценки соответствия. Проведено оценивание понятий и их дефиниций, относящихся к оценке соответствия и ее элементам (аккредитации, стандартизации и метрологии) с целью предложить новые дефиниции или усовершенствовать существующие, таким образом создавая единую и согласованную совокупность терминов на латышском языке, соответствующую современному пониманию об оценке соответствия. Недостаточное общественное понимание сферы оценки соответствия связано с ограниченным числом публикаций в этой области на латышском языке. Основываясь на проведенном исследовании, уточнен перевод на латышский язык терминов 'объявленная институция' ('*notified body*') и 'применяемый стандарт' ('*harmonized standard*'), а также обосновано применение термина 'средство измерения' ('*measuring instrument*'). В результате исследования предложено усовершенствовать дефиниции терминов 'соответствие', 'оценка', 'оценка соответствия' и 'стандартизация', а также разработаны дефиниции для терминов 'процедура оценки соответствия', 'объявленное учреждение' и 'применяемый стандарт' на латышском языке. Для того, чтобы способствовать пониманию заинтересованными сторонами процедур оценки соответствия, проведено оценивание каждой из них. Благодаря проведенному исследованию, повысится общий уровень понимания в рассматриваемой области и снизится возможность поставки на рынок и потребления опасных продуктов.